

สรุปสาระสำคัญของพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช ๒๔๘๔ และที่แก้ไขเพิ่มเติม

๑. นิยาม (มาตรา ๔)

“ป่า” หมายความว่า ที่ดินที่ยังมิได้มีบุคคลได้มาตามกฎหมายที่ดิน

- ที่ดินใดที่เอกชนไม่ได้มีกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองตามกฎหมายที่ดิน ต้องถือว่าที่ดินเหล่านั้นยังคงเป็นป่าอยู่ ที่ดินนั้นจึงยังคงเป็นของรัฐ ดังนั้น การที่ผู้ใดจะเข้าไปทำไม้หวงห้ามในป่า เก็บหาของป่า หวงห้าม หรือแผ้วถางป่า จะต้องขออนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่เสียก่อน มิเช่นนั้นจะมีความผิดตามพระราชบัญญัติป่าไม้ ส่วนกรณีที่ดินที่มีบุคคลได้มาตามกฎหมายที่ดินแล้ว ที่ดินนั้นย่อมไม่เป็นป่า เช่น ที่ดินที่มีหนังสือแสดงกรรมสิทธิ์ ได้แก่ โฉนดที่ดิน โฉนดแผนที่ โฉนดตราจอง และตราจองที่ตราว่า “ได้ทำประโยชน์แล้ว” ที่ดินที่มีหนังสือแสดงสิทธิครอบครองในที่ดิน ได้แก่ แบบแจ้งการครอบครองที่ดิน (ส.ค.๑) ใบจอง (น.ส.๒ และ น.ส.๒ก.) แบบหมายเลข ๓ (ที่ออกภายหลังประมวลกฎหมายที่ดินใช้บังคับ) และหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส.๓, น.ส.๓ก. และ น.ส.๓ข.) เจ้าของที่ดินจึงไม่ต้องขออนุญาตในการทำไม้ แม้ไม้ที่ทำนั้นจะเป็นไม้ประเภทหรือชนิดเดียวกันกับไม้หวงห้ามซึ่งขึ้นอยู่ในป่า (คำว่า “ไม้หวงห้าม” ใช้เรียกเฉพาะไม้ที่ขึ้นอยู่ในป่าเท่านั้น)

“ทำไม้” หมายความว่า ตัด ฟัน กาน โคน ลิด เลื่อย ผ่า ถาก ทอน ขุด ชักลากไม้ในป่า หรือนำไม้ออกจากป่าด้วยประการใดๆ

“โรงงานแปรรูปไม้” หมายความว่า โรงงานหรือสถานที่ใด ซึ่งจัดขึ้นไว้เป็นที่ทำการแปรรูปไม้ รวมถึงบริเวณโรงงานหรือสถานที่นั้นๆด้วย

- การตั้งโรงงานแปรรูปไม้ จะต้องขออนุญาตตั้งโรงงานแปรรูปไม้ มิเช่นนั้นจะมีความผิดฐานตั้งโรงงานแปรรูปไม้โดยไม่ได้รับอนุญาตตามมาตรา ๔๘ และ ๗๓ ซึ่งการขออนุญาต ผู้ขอจะต้องยื่นคำขอตามกฎหมายสองฉบับ คือ ตามพระราชบัญญัติโรงงานฯ และตามพระราชบัญญัติป่าไม้ฯ จึงจะเป็นการตั้งโรงงานแปรรูปไม้โดยชอบด้วยกฎหมาย การตั้งโรงงานแปรรูปไม้เป็นเรื่องเคร่งครัดเพื่อควบคุมการทำไม้ แม้จะมีเจตนาตั้งขึ้นเป็นการชั่วคราว ก็ต้องขออนุญาตตั้งโรงงานแปรรูปไม้

๒. การทำไม้และเก็บหาของป่า (หมวด ๑)

๒.๑ ไม้หวงห้าม

- ไม้หวงห้าม หมายถึง ไม้ที่มีชื่อชนิดตรงตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกากำหนดไม้หวงห้าม พ.ศ. ๒๕๓๐ และหมายถึงเฉพาะไม้ที่ขึ้นอยู่บนพื้นที่ป่าเท่านั้น โดยไม้หวงห้ามมีสองประเภท คือ ประเภท ก. ไม้หวงห้ามธรรมดา และประเภท ข. ไม้หวงห้ามพิเศษ (มาตรา ๖) โดยในการกำหนดไม้หวงห้ามมีเจตนารมณ์เพื่อสงวน อนุรักษ์ และควบคุมการกระทำใดๆ กับไม้หวงห้าม

- พระราชบัญญัติป่าไม้ (ฉบับที่ ๘) พ.ศ. ๒๕๖๒ ได้ยกเลิกไม้หวงห้ามในที่ดินของเอกชน โดยกำหนดให้ไม้ทุกชนิดบนที่ดินที่มีกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองตามประมวลกฎหมายที่ดินไม่เป็นไม้หวงห้าม การทำไม้ไม่ต้องได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ ส่วนไม้หวงห้ามยังคงถูกควบคุมอย่างเคร่งครัดโดยจะมีอยู่แต่เฉพาะใน “ป่า” เท่านั้น ทั้งนี้ เพื่อเป็นการส่งเสริมและจูงใจให้มีการปลูกไม้เศรษฐกิจบนที่ดินของเอกชนมากขึ้น โดยการทำให้ไม้ดังกล่าว ไม่ต้องขออนุญาต แต่อาจขอให้มีการรับรองไม้ตามมาตรา ๑๘/๑ และ ๑๘/๒ ได้ นอกจากนี้ได้กำหนดให้ไม้ที่ปลูกขึ้นในที่ดินที่ได้รับอนุญาตให้ทำประโยชน์ตามประเภทหนังสือแสดงสิทธิที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรีให้ถือว่าไม่เป็นไม้หวงห้ามด้วยเช่นกัน ถึงแม้ว่าที่ดินดังกล่าวยังคงเป็นป่าตามพระราชบัญญัติป่าไม้ฯ ได้แก่ ที่ดิน ส.ป.ก. ซึ่งขณะนี้อยู่ระหว่างการดำเนินการออกประกาศโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (มาตรา ๗)

๒.๒ การทำไม้หวงห้าม (มาตรา ๑๑) การทำไม้หวงห้ามในที่ดินซึ่งเป็นป่า โดยหลักต้องขออนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่เสียก่อนเสมอ เว้นแต่เป็นการทำไม้หวงห้ามในป่าโดยอาศัยอำนาจตาม

มาตรา ๑๗ แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ฯ คือ พนักงานเจ้าหน้าที่กระทำไปเพื่อประโยชน์ในการบำรุงป่า การค้นคว้า หรือการทดลองในทางวิชาการ หรือผู้เก็บหาเศษไม้ ปลายไม้ตายแห้งที่ล้มขนอนนอนไพร (คือ ไม้ในป่าที่ล้มตายเองตามธรรมชาติ ไม้ที่ถูกกานหรือใส่ยาสารเคมีให้ตายนั้น ไม่ใช่ไม้ล้มขนอนนอนไพร) อันมีลักษณะเป็นไม้พิน ซึ่งมีใช้ไม้สักหรือไม้หวงห้ามประเภท ข. ไปสำหรับใช้สอยในบ้านเรือนของตนหรือประกอบกิจการของตน

๒.๓ การรับรองไม้ (มาตรา ๑๘/๑) การรับรองไม้ ผลิตภัณฑ์ไม้ และถ่านไม้ เพื่อการค้าหรือการส่งออกป็นอกราชอาณาจักร (มาตรา ๑๘/๒) การออกหนังสือรับรองตามมาตรา ๑๘/๑ หรือมาตรา ๑๘/๒ โดยสถาบันอื่นแทนกรมป่าไม้ (มาตรา ๑๘/๓) เป็นการกำหนดสิทธิ ขั้นตอนและวิธีการไว้ให้แก่ผู้ที่ประสงค์จะขอออกหนังสือรับรองไม้เพื่อใช้ประกอบในการทำธุรกรรมเกี่ยวกับไม้นั้น เพื่อจำแนกแหล่งที่มาของไม้ เพื่อยืนยันสิทธิเกี่ยวกับไม้ที่ขึ้นหรือปลูกขึ้นในที่ดินของตนโดยเป็นภาคสมัครใจในการแจ้งความประสงค์ให้กรมป่าไม้รับรองไม่ว่ามีความถูกต้องตามกฎหมาย เพื่อประโยชน์ในการนำเคลื่อนที่ การค้าไม้และการส่งออกไม้ต่อไป

๒.๔ ของป่าหวงห้าม (มาตรา ๒๗) ของป่า คือ บรรดาของที่เกิดหรือมีขึ้นในป่าตามธรรมชาติ โดยมีการกำหนดของป่าหวงห้ามไว้ในพระราชกฤษฎีกากำหนดของป่าหวงห้าม พ.ศ. ๒๕๓๐

การเก็บหาของป่า (มาตรา ๒๙) หากผู้ใดจะเข้าไปเก็บหาของป่าหวงห้ามจะต้องได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่เสียก่อน หากเข้าไปเก็บของป่าหวงห้ามโดยไม่ได้รับอนุญาต จะมีความผิดตามพระราชบัญญัติป่าไม้ฯ มาตรา ๒๙ ประกอบกับมาตรา ๗๑ ทวิ

๓. ไม้และของป่าระหว่างเคลื่อนที่ (หมวด ๓)

๓.๑ มาตรา ๓๙ ผู้ได้นำไม้หรือของป่าเคลื่อนที่ ต้องมีใบเบิกทางของพนักงานเจ้าหน้าที่กำกับไปด้วยตามข้อกำหนดในกฎกระทรวง

โดยต้องพิจารณามาตรา ๓๙ ควบคู่กับมาตรา ๓๘ โดยกรณีต่อไปนี้ไม่ต้องมีใบเบิกทาง คือ

กรณีที่ ๑ (มาตรา ๓๘ (๑)) เมื่อได้นำไม้หรือของป่าที่ได้รับใบอนุญาตให้ทำหรือเก็บออกจากสถานที่ที่ระบุไว้ในใบอนุญาตไปถึงสถานที่ที่ระบุไว้ในใบอนุญาต

กรณีที่ ๒ (มาตรา ๓๘ (๒)) เมื่อเคลื่อนที่ไม้ที่ทำโดยไม่ต้องรับอนุญาตไปจนถึงด่านป่าไม้ด่านแรกแล้ว

กรณีที่ ๓ (มาตรา ๓๘(๓)) เมื่อนำไม้หรือของป่าเข้ามาในราชอาณาจักรแล้ว และนำเคลื่อนที่ไปถึงด่านศุลกากรหรือด่านตรวจศุลกากรที่นำเข้ามาแล้ว

กรณีที่ ๔ (มาตรา ๓๘ (๔)) การเคลื่อนที่ไม้หรือของป่าที่รับซื้อจากทางราชการป่าไม้ออกไปจากที่ไม้หรือของป่านั้นอยู่

๓.๒ การออกหนังสือกำกับไม้แปรรูปจากโรงงานแปรรูปไม้หรือโรงค้ำไม้แปรรูป (มาตรา ๓๙ ทวิ)

ให้อำนาจแก่เอกชนผู้ที่ได้รับอนุญาตให้ตั้งโรงงานแปรรูปไม้หรือผู้ที่ได้รับอนุญาตให้ตั้งโรงค้ำไม้แปรรูป สามารถออกหนังสือกำกับไม้แปรรูป เพื่อให้เคลื่อนที่ไม้ได้โดยให้ถือเสมือนใบเบิกทาง

๓.๓ ไม้เรือนเก่า (มาตรา ๓๙ ตริ)

กฎหมายควบคุมไม้หวงห้ามหรือไม้ที่มีชื่อชนิดตรงกับไม้หวงห้ามที่เคยอยู่ในสภาพเป็นเครื่องใช้มาแล้วไม่น้อยกว่า ๕ ปีสำหรับไม้อื่นๆที่มีใช้ไม้สัก หากเป็นไม้สักต้องไม่น้อยกว่า ๑๐ ปี และต้องพ้นสภาพจากการเป็นสิ่งปลูกสร้างหรือเครื่องใช้แล้ว ในการจะเคลื่อนย้ายออกนอกเขตจังหวัดที่เป็นที่ตั้งของสิ่งปลูกสร้างหรือเป็นที่ประกอบเครื่องใช้นั้น ต้องได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่

ในกรณีที่มีความจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองและดูแลรักษาทรัพยากรป่าไม้เป็นการเฉพาะ รัฐมนตรีมีอำนาจประกาศในราชกิจจานุเบกษากำหนดจังหวัดใดที่ห้ามมิให้มีการเคลื่อนย้ายไม้ ออกนอกเขตจังหวัดซึ่งเป็นที่ตั้งของสิ่งปลูกสร้างหรือที่ประกอบของเครื่องใช้ไม้ เว้นแต่ไม้เป็นไม้ที่เคยอยู่ในสภาพเป็นสิ่งปลูกสร้างหรือเครื่องใช้มาแล้วไม่น้อยกว่ายี่สิบปี และต้องได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่หรือพิสูจน์ได้ว่าได้ไม้นั้นมาโดยชอบด้วยกฎหมาย และได้รับอนุญาตจากอธิบดีกรมป่าไม้ แล้วแต่กรณี โดยไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียม

๔. การควบคุมการแปรรูปไม้ (หมวด ๔)

กระทรวงเกษตรได้ประกาศเขตควบคุมการแปรรูปไม้ทั่วราชอาณาจักร ดังนั้น ความผิดตามมาตรา ๔๘ มีดังนี้

๑. ห้ามแปรรูปไม้ทุกชนิดในราชอาณาจักรเว้นแต่ได้รับอนุญาต
๒. ห้ามตั้งโรงงานแปรรูปไม้ในทุกกรณีทั่วราชอาณาจักรเว้นแต่ได้รับอนุญาต
๓. ห้ามตั้งโรงค้ำไม้แปรรูปในราชอาณาจักรในทุกกรณีเว้นแต่ได้รับอนุญาต
๔. ห้ามมิไม้แปรรูปดังต่อไปนี้ ไม่ว่าจำนวนเท่าใดไว้ในครอบครองเว้นแต่ได้รับอนุญาต ได้แก่ ไม้สัก ไม้ยาง ไม้ชิงชัน ไม้เก็ดแดง ไม้โอเม้ง ไม้พะยุงเกลบ ไม้กระพี้ ไม้แดงจีน ไม้ชะยุง ไม้ซิก ไม้กระซิก ไม้กระซิบ ไม้พะยุง ไม้หมากพลูตักแทน ไม้กระพี้เขาควาย ไม้เก็ดดำ ไม้โอเฒ่า ไม้เก็ดเขาควาย
๕. ห้ามมิไม้แปรรูปชนิดอื่นๆ นอกจาก ๑๘ ชนิดดังกล่าว ปริมาตรเกิน ๐.๒๐ ลูกบาศก์เมตร ไว้ในครอบครอง

โดยมีข้อยกเว้นของมาตรา ๔๘ คือ มาตรา ๕๐ กระทำแล้วไม่เป็นความผิด ดังนี้

๑. เป็นกรณีการทำไม้หวงห้าม หากผู้ได้รับอนุญาตให้ทำไม้หวงห้ามหรือผู้มีสิทธิให้ทำไม้ได้กระทำการเพียงเลื่อย ตัด ลิด ขุด หรือถากซ่อมไม้ เพื่อทำเป็นซุงท่อน หรือเพื่อเลื่อยผ่าเพียงเพื่อความจำเป็นในการชักลาก และเป็นการกระทำก่อนที่จะนำไม้เคลื่อนที่จากบริเวณต่อไม้
๒. การแปรรูปไม้ที่แปรรูปมาแล้วจากไม้ซุงหรือไม้ท่อน ที่มีใช้เพื่อการค้ำ หากเป็นการแปรรูปเพื่อนำไม้มาใช้ในการทั่วไป ผู้แปรรูปไม้นั้นไม่ต้องขออนุญาต แม้ไม้ที่ได้แปรรูปขึ้นจะเป็นไม้หวงห้ามก็ตาม (กรณีโรงงานแปรรูปไม้ได้รับจ้างแปรรูปไม้จากไม้ที่ได้แปรรูปแล้ว ถือเป็นการแปรรูปไม้เพื่อการค้ำ ต้องขออนุญาตตามมาตรา ๔๘)
๓. การมีไม้แปรรูปไว้ในครอบครองที่มีใช้เพื่อการค้ำ โดยมีหลักฐานแสดงว่าได้ไม้นั้นมาโดยชอบด้วยพระราชบัญญัตินี้
๔. การแปรรูปไม้หรือมีไม้แปรรูปไว้ในครอบครองที่มีใช้ไม้หวงห้าม
๕. การแปรรูปไม้โดยใช้แรงคนที่มีใช้เพื่อการค้ำ จากไม้หวงห้ามที่ยังมิได้แปรรูป โดยมีหลักฐานแสดงว่าได้ไม้นั้นมาโดยชอบด้วยพระราชบัญญัตินี้

๕. การแผ้วถางป่า (หมวด ๕) (มาตรา ๕๔)

เป็นมาตราที่มีเจตนารมณ์ในการอนุรักษ์คุ้มครองป่าไม้ ไม่ให้มีการบุกรุกแผ้วถางป่าโดยอาศัยช่องว่างของกฎหมายในการบุกรุกป่าทำให้ป่าเสื่อมโทรมเพื่อยึดถือครอบครองในการทำมาหากินหรืออยู่อาศัย เพื่อก่อเอกสารสิทธิ์ทำให้ได้ครอบครองที่ดินอันเป็นป่ามาโดยชอบด้วยกฎหมายในภายหลัง โดยมาตรา ๕๔ กำหนดว่า “ห้ามมิให้ผู้ใด ก่นสร้าง แผ้วถาง หรือเผาป่า หรือกระทำด้วยประการใดๆ อันเป็นการทำลายป่า หรือเข้ายึดถือหรือครอบครองป่าเพื่อตนเองหรือผู้อื่น เว้นแต่จะกระทำภายในเขตที่ได้จำแนกไว้เป็นประเภทเกษตรกรรม และรัฐมนตรีได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาหรือโดยได้รับใบอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่” โดยผู้ฝ่าฝืนจะมีความผิดตามมาตรา ๕๔ และมาตรา ๗๒ ตี